

AUTOREFERAT

1. **Imię i nazwisko:** Beata Szczepańska

2. **Stopień naukowy** doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, nadany uchwałą Rady Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 27 września 2000 roku; tytuł rozprawy doktorskiej: *Działalność łódzkiego samorządu miejskiego w dziedzinie oświaty powszechnej i pozaszkolnej w latach 1919-1939*.
Promotor: prof. dr hab. Tadeusz Jałmużna
Recenzenci: prof. dr hab. Zygmunt Ruta, dr hab. Wiesława Leżańska

3. **Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:**
 - 1988-2000: asystent w Katedrze Historii i Teorii Wychowania na Wydziale Filozoficzno-Historycznym oraz w Katedrze Historii Wychowania i Pedeutologii na Wydziale Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego
 - 2000- 2012: adiunkt w Zakładzie Historii Oświaty na Wydziale Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego; adiunkt w Wyższej Szkole Informatyki/Wyższej Szkole Informatyki i Umiejętności w Łodzi
 - 2012 - nadal: adiunkt w Katedrze Historii Wychowania i Pedeutologii Uniwersytetu Łódzkiego (pierwszy etat) oraz w Wyższej Szkole Informatyki i Umiejętności w Łodzi (drugi etat)

4. **Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):**

a). **tytuł osiągnięcia naukowego:** *Higiena szkolna w szkolnictwie ogólnokształcącym w Drugiej Rzeczypospolitej*

b). **autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa:**
Beata Szczepańska, *Higiena szkolna w szkolnictwie ogólnokształcącym w Drugiej Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 291.

c). **omówienie założeń wskazanej pracy i uzyskanych wyników wraz ze wskazaniem ich ewentualnego wykorzystania:**

Przedmiotem książki wskazanej jako osiągnięcie naukowe jest próba przedstawienia ogólnego procesu kształtowania się i rozwoju higieny szkolnej w szkolnictwie ogólnokształcącym w Drugiej Rzeczypospolitej. Ten obszar badawczy uznać można za interesujący, gdyż jego osadzenie w ramach czasowych, przestrzennych, kulturowo-społecznych i politycznych dwudziestolecia międzywojennego z jednej strony umożliwia opis oraz ocenę przeszłego stanu w tym zakresie, a poza tym wpisuje się we współcześnie prowadzoną debatę publiczną i naukową dotyczącą polskiej edukacji i kierunków jej reformowania.

Interdyscyplinarny charakter podjętych rozważań wynikający z usytuowania higieny szkolnej w ramach dyscyplin medycznych, a dokładniej w ramach higieny społecznej oraz obszar szkolnictwa ogólnokształcącego, którego rozważania dotyczą, sprawiły, iż wydobywanie pedagogicznych aspektów tego zagadnienia możliwe było poprzez związek higieny szkolnej z wychowaniem fizycznym. Higienę szkolną ujmowano bowiem początkowo jako „bierną lub ochronną edukację fizyczną”, by - w latach trzydziestych dwudziestego wieku - rozszerzyć jej zakres i wychowanie fizyczne uczynić jej składową. Przyznawanie istotnej roli polskiej szkole po I wojnie światowej w promowaniu kultury zdrowotnej społeczeństwa oraz kooperacja środowisk medycznych i pedagogicznych dzięki skoncentrowaniu na realizacji celów w dziedzinie zdrowia i oświaty – również sprzyjały dostrzeganiu tych pedagogicznych

aspektów zagadnienia higieny szkolnej. W odrodzonej po okresie zaborów Polsce osiągnięcia polskiej myśli i praktyki medycznej wypracowane wcześniej współgrały z potrzebą stworzenia systemu edukacji. Wprowadzenie obowiązku szkolnego oraz tworzenie koncepcji programowej i organizacyjnej polskiego szkolnictwa sprawiały, że perspektywa widzenia nowej polskiej szkoły i wizja zdrowia narodu splotły się. Stąd też szeroki obszar wspólnego działania środowiska medycznego i pedagogicznego na rzecz wychowania zdrowego, silnego i pożytecznego obywatela.

Podjęcie badań miało umożliwić ukazanie roli higieny szkolnej w polskim systemie edukacyjnym w latach 1918-1939 z uwzględnieniem jej najistotniejszych uwarunkowań oraz przedstawienie polskiej myśli medycznej i pedagogicznej w tej dziedzinie, ze zwróceniem szczególnej uwagi na dyskusję społeczną i naukową prowadzoną w tym zakresie. W pracy odniesiono się do rozwoju higieny szkolnej w szkołach powszechnych i średnich ogólnokształcących.

Celem pracy było skatalogowanie składowych, a więc działów higieny szkolnej oraz zrekonstruowanie zadań, jakie w ich obrębie miały być realizowane oraz przedstawienie debaty publicznej podejmowanej przez środowiska medyczne i pedagogiczne, a w niektórych obszarach także przez przedstawicieli samorządów terytorialnych. Przedmiot zainteresowań badawczych stanowiło zaprezentowanie strategii działań, projektów praktycznych w ramach zidentyfikowanych działów higieny szkolnej, ich uwarunkowań oraz rozważań na ten temat prowadzonych. Problem praktycznej realizacji założeń koncepcyjnych i organizacyjnych higieny szkolnej w skali ogólnopolskiej – ze względu na jej specyfikę w badanym okresie, jak i stan zachowanej bazy źródłowej - uznano za zagadnienie odrębne, którego zbadanie jest możliwe jedynie w ujęciu egzemplarycznym w tych ośrodkach, w których materiał archiwalny pozostał w wystarczającym stopniu zachowany. Próby ilościowego zsyntezowania realizacyjnego wymiaru higieny szkolnej – jako niemożliwej do zrealizowania z uwagi na stan i charakter zachowanego materiału źródłowego, jak i niereprezentatywność i nierzetelność prowadzonych wówczas metod zbierania danych - nie podjęto.

Rozprawa została więc przygotowana w oparciu przede wszystkim o podlegające długiej i żmudnej (z uwagi na ich rozproszenie i ogromną ilość)

kwerendzie - źródła drukowane, których podstawową grupę stanowiły artykuły z czasopism pedagogicznych i medycznych. Wykorzystano również wydawnictwa urzędowe, a więc zarówno akty normatywne, jak i programy nauczania oraz książki i materiały pomocnicze, których treść dotyczyła zagadnień higieny szkolnej. Niewielką część źródeł stanowiły materiały archiwalne zgromadzone w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, a dotyczące funkcjonowania ministerialnych agend higieny szkolnej. W większości był to materiał wcześniej nieeksplorowany, co pozwoliło wypełnić lukę w historiografii oświatowej, gdzie nie pojawiały się dotychczas próby syntetycznego zagadnień związanych z kulturą zdrowotną polskiej szkoły w Drugiej Rzeczypospolitej.

Opracowując zgromadzony obszerny materiał badawczy posłużono się w pierwszym rzędzie metodami badań historycznych. Do rekonstrukcji fragmentu dziejów będącego przedmiotem zainteresowań pracy zastosowano metodę indukcyjną. Wykorzystano również metodę wyjaśniania historycznego oraz metodę analizy prasy.

W rezultacie podjętych badań odniesiono się do założeń organizacyjno-prawnych i modelu higieny szkolnej w Drugiej Rzeczypospolitej oraz ich źródeł (w okresie przed I wojną światową), wskazując ich uwarunkowania oraz znaczenie efektów realizacji tego modelu dla formułowania postulatów jego modyfikacji. Dostrzeżono, iż procesy demokratyzacji w szkolnictwie związane z jego upowszechnieniem postępowały szybciej niż uspołecznianie opieki medycznej. Stąd też działalność lekarzy, organizacji higienicznych i medycznych oraz stowarzyszeń nauczycielskich uzupełniała, a nawet kompensowała niewystarczającą aktywność państwową na rzecz „zdrowej szkoły”, która „zdrowego ucznia” miała przygotowywać do życia „w zdrowym społeczeństwie”. Wydaje się, że do najważniejszych ustaleń badawczych należy właśnie wykazanie zasług „pozapaństwowego” nurtu w higienie szkolnej oraz znaczenia ośrodków regionalnych w prowadzonych pracach koncepcyjnych, badawczych i organizacyjnych na rzecz „zdrowej szkoły”.

Podkreślono także – dotychczas mało eksponowaną – łączność polskiej higieny szkolnej ze światowym ruchem w tej dziedzinie.

Efektom końcowym jest zaprezentowanie składowych higieny szkolnej w ujęciu problemowo-chronologicznym z uwzględnieniem ich wzajemnych powiązań i kontekstów socjokulturowych.

Za ważny dział higieny szkolnej uznano (wskazując w pewien sposób dziedzictwo w tym względzie wieku XIX – „wieku higieny”) wzorcowe zorganizowanie środowiska materialnego szkoły, akcentując przede wszystkim budownictwo szkolne. Wykazano, iż – paradoksalnie - wysokie standardy w tej kwestii postulowane przez środowisko medyczne, okazywały się w złożonej rzeczywistości społeczno - politycznej młodego państwa polskiego niekiedy utrudniającymi rozwijanie społecznej akcji budowy szkół.

Kolejnym przedstawionym działem higieny szkolnej była opieka medyczna nad zdrowiem dzieci szkolnych. Zaprezentowano ją poprzez pryzmat przystawalności przyjętych rozwiązań do potrzeb zdrowotnych uczniów oraz możliwości ich realizacji i wprowadzanych prób modyfikacji. Wśród dotychczas pomijanych w opracowaniach kwestii – zajęto się sprawą realizatorów opieki medycznej, z uwzględnieniem ich przygotowania do spełniania zadań zawodowych.

W ramach higienicznych aspektów edukacji szkolnej, poza tradycyjnie traktowanymi kwestiami dotyczącymi higieny nauczania i wychowania związanymi głównie z organizacją procesu kształcenia, uwzględniono rzadziej analizowane zagadnienia – zdrowia nauczyciela i środków dydaktycznych w procesie kształcenia oraz właściwie pomijane – oceny właściwości fizycznych i psychicznych polskich dzieci i młodzieży dokonywanej przez lekarzy oraz pedagogów jako podstawy narodowej edukacji.

Zagadnienie promowania zdrowia w pracy dydaktycznej szkół zostało natomiast powiązane z przeprowadzoną analizą treści programowych dotyczących zdrowia, metodyką edukacji zdrowotnej oraz wybranym, najmocniej związanym z profilaktyką zdrowotną wątkiem higienicznym w pracy wychowawczej szkół – zwalczaniem alkoholizmu traktowanego jako kłęska społeczna.

Niniejsza książka poprzez odwołanie się do niewykorzystywanych wcześniej źródeł czasopiśmienniczych pozwala bliżej i głębiej przedstawić dokonania wynikające ze współpracy środowisk zaangażowanych na rzecz kultury

zdrowotnej szkoły i społeczeństwa polskiego w Drugiej Rzeczypospolitej. Osiągnięcia poznawcze w tym zakresie stanowią dowód na humanizację medycyny i niedoceniany do tej pory należycie wkład lekarzy polskich do wielostronnego myślenia o edukacji. Koncentracja na problematyce międzywojennej higieny szkolnej w szkolnictwie ogólnokształcącym ujawniła szereg dylematów dotyczących możliwości godzenia wymagań edukacyjnych ze zdrowotnymi. Nie pomijając kontekstu historycznego i wynikających z niego różnic - wiele zagadnień wciąż powraca i współcześnie staje się przedmiotem dyskusji – nie mniej gorącej niż prawie sto lat temu. Wśród tych kwestii można wskazać nieadekwatność programów nauczania do psychofizycznych możliwości uczniów, oraz budzące kontrowersje metody i środki dydaktyczne – jak choćby podręczniki. Obecnie dyskutowane rozwiązania organizacyjne systemu oświaty – w tym kwestia wieku rozpoczynania przez dziecko nauki szkolnej – były podejmowane i rozważane w badanym okresie. Zwraca uwagę i może być inspirujące współcześnie uwzględnianie medycznych aspektów przygotowania zawodowego nauczyciela i higieny jego pracy, podobnie jak problem organizacji szkolnej opieki medycznej. W związku z rozwojem współpracy międzynarodowej w dziedzinie historii społecznej i pedagogiki praca ta może okazać się przydatna również w podejmowanych i planowanych studiach porównawczych. Sposób ujęcia przez mnie problematyki higieny szkolnej w Drugiej Rzeczypospolitej wzbudził zainteresowanie na Dziesiątej Europejskiej Konferencji Historii Społecznej w Wiedniu (w kwietniu br.), gdzie prezentowałam swoje rezultaty badawcze i zaowocował propozycją wydawniczą ze strony Edwin Mellen Press (Walia).

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych

Podjęcie przeze mnie w 1988 roku pracy naukowo-dydaktycznej na Uniwersytecie Łódzkim, w jednostce zajmującej się historią edukacji, wynikało z ujawnionego w czasie studiów zainteresowania tą problematyką, podjętą w pracy magisterskiej dotyczącej funkcjonowania łódzkiej szkoły pracowników socjalnych. Początkowo moje zainteresowania badawcze koncentrowały się na zagadnieniach regionalnych w zakresie historii oświaty i szkolnictwa, co stanowiło swego rodzaju kontynuację prac naukowych moich pierwszych mistrzów – prof. Eugenii Podgórskiej i prof. Tadeusza Jałmużny. Podejmowana przeze mnie tematyka w ramach badań zespołowych lub indywidualnych dotyczyła szkolnictwa powszechnego i średniego w Łodzi, łódzkiej oświaty i działaczy społeczno-oświatowych w okresie międzywojennym. Na formowanie moich zainteresowań naukowych wpłynęła także uprawiana na Uniwersytecie Łódzkim pedagogika społeczna, która poprzez tradycje sięgające takich postaci jak prof. Helena Radlińska i prof. Aleksander Kamiński, a kontynuowana przez prof. Irenę Lepalczyk i prof. Ewę Marynowicz- Hetkę zwróciła moją uwagę na społeczną perspektywę w badaniach historyczno-oświatowych. Stąd też nałożenie się tych stanowisk badawczych sprawiło, iż moją pracę doktorską stanowiło historyczno-organizacyjne studium dotyczące uspołecznienia oświaty w Łodzi po I wojnie światowej związanego z działalnością łódzkiego samorządu miejskiego na rzecz szkolnictwa. Moja rozprawa doktorska została opublikowana w 2002 r. pt. *Działalność samorządu miejskiego w dziedzinie oświaty powszechnej i pozaszkolnej latach 1919-1939*. Książka ta uzyskała dwie nagrody - Rektora Uniwersytetu Łódzkiego i Marszałka Województwa Łódzkiego. Była także przydatna dla innych badaczy zajmujących się regionalistyką, nie tylko w zakresie historii wychowania¹.

¹ Z uwagi na fakt, iż nie odnalazłam w bazie Web of Science cytowań tej mojej pracy podjęłam próbę ustalenia, czy pojawiają się one w innych bazach i udało mi się odnaleźć kilka z nich, np.: A. Zysiak, *Trudne dziedzictwo – w poszukiwaniu tożsamości Łodzi* [w:] *Wokół nowego centrum Łodzi*, red. J. Gałuszka, Wydawca: EC 1 Łódź-Miasto Kultury, Łódź 2010, s. 79-88; J. Sosnowska, *Działalność socjalna i opiekuńczo-wychowawcza Łódzkiego Chrześcijańskiego Towarzystwa Dobroczynności (1885-1940)*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2011, s. 346 i in.; taż, *Wydział Oświaty i Kultury Zarządu Miejskiego w upowszechnianiu edukacji dziecka w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Kultura i Wychowanie” 2013, nr 5 (1), s. 66-79; I. Kaczmarek, *Biblioteki oświatowe publiczne w Łodzi w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Folia Librorum 17, 2013, s. 75-94.

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyłam w badaniach zespołowych prowadzonych na Wydziale Nauk o Wychowaniu UŁ, które pogłębiały moje dotychczasowe zainteresowania, tj.: *Rola szkolnictwa łódzkiego w tworzeniu dziedzictwa kulturowego Łodzi w XX wieku*. Pojawił się też wątek związany z historycznymi aspektami wczesnej edukacji realizowany przez mnie poprzez udział w badaniach nt *Tradycje i współczesność w aspekcie przygotowania przedszkolnego do nauczania zintegrowanego*. Uczestnictwo w pierwszym z wymienionych projektów badawczych zaowocowało prezentacją wyników badań w ramach wizyty studyjnej w Instytucie Pedagogicznym w Lublanie. Stworzone przeze mnie w rezultacie udziału w obu projektach prace zostały opublikowane w Słowenii (Szczepańska B., 2004, *Spolecno – oświatowa aktywność Mariana Dury - dyrektora Miejskiego Seminarium Nauczycielskiego im. Ewarysta Estkowskiego w Łodzi jako przykład pozadydaktycznej działalności nauczycieli* [w:] *Izvenšolska dejavnost učiteljev (Pozaszkolna aktywność nauczycieli)* red. Vendramin V., Pedagoški inštitut, Ljubljana, s. 101 – 106; Jałmużna D., Szczepańska B., 2007, *Dyskusja nad nazwą instytucji edukacji małego dziecka w II Rzeczypospolitej Polskiej (1918-1939)* [w:] *Jezyk v vzgojji In izobraževanju-vpliv na teorijo In prakso/Język w wychowaniu i wykształceniu-wpływ na teorię i praktykę*, „Šolsko polje” nr 7/8, s.183-187).

Wykryształowanie moich zainteresowań badawczych problematyką z pogranicza historii wychowania i historii medycyny zawdzięczam towarzyszącej mi od czasów studiowania pedagogiki refleksji nad wkładem lekarzy do teorii i praktyki pedagogicznej. Studia nad dorobkiem Johna Locke’a, Marii Montessori, Owidiusza Decroly’ego czy Janusza Korczaka sprawiły, że dostrzegłam nieco odmienną ich wrażliwość i oryginalne spojrzenie na problemy wychowania. W badaniach prowadzonych do pracy doktorskiej zwróciła natomiast moją uwagę niezwykła rola dla rozwoju łódzkiej oświaty i kultury w Drugiej Rzeczypospolitej wielkiej lekarskiej indywidualności – Stefana Kopcińskiego – neurologa, lekarza szkolnego (kierującego początkowo Sekcją Higieny Szkolnej, a następnie przewodniczącego Wydziału Oświaty i Kultury w łódzkim magistracie), ale także nauczyciela i działacza oświatowego, radnego oraz senatora. Wszystko to

doprowadziło do zintensyfikowania mojego zainteresowania działalnością przedstawicieli środowiska lekarskiego w sferze edukacji. Efektem pierwszych poszukiwań badawczych w tym zakresie były zarówno prace dotyczące wychowania dla pokoju, związane z działalnością stowarzyszenia, w którego składzie dominowali lekarze (Szczepańska B., *Wychowanie dla pokoju w publicystyce Polskiego Stowarzyszenia Przyjaciół Pokoju na łamach czasopisma „Ludzkość”* [w:] Leżańska W., Jałmużna T. (red.), *Pokój jako przedmiot badań społecznych i pedagogicznych*, Wyższa Szkoła Informatyki, Łódź, s. 90-98), jak i dotyczące już bezpośrednio kwestii higieny szkolnej prace mieszczące się w nurcie pedeutologii historycznej (np. Szczepańska B., 2007, *Zagadnienie nauczyciela szkoły powszechnej w aspekcie higieny szkolnej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Łódzkie Studia Pedagogiczne”, t. 1, s. 107 – 115; Szczepańska B., 2004, *Przygotowanie zawodowe nauczycieli szkół powszechnych w zakresie higieny szkolnej dwudziestolecu międzywojennym. Historyczne i współczesne konteksty kształcenia nauczycieli wczesnej edukacji* pod red. Wiesławy Leżańskiej, Wyższa Szkoła Informatyki, Łódź, s. 189 – 201) oraz regionalnej historiografii oświatowej (Szczepańska B., 2007, *Higiena szkolna w łódzkiej oświacie powszechnej dwudziestolecia międzywojennego*, „Piotrkowskie Studia Pedagogiczne” pod red. Wojciecha Antoniego Turskiego, Akademia Świętokrzyska, t.13, s. 83-94).

Rozpoznaniu przeze mnie jako interesującego pola tematycznego - syntezy higieny szkolnej w Polsce międzywojennej - towarzyszyło zogniskowanie aktywności naukowo-badawczej w dwóch nowych obszarach. Zdobywanie orientacji poznawczej w środowisku historyków medycyny wiązało się z podjęciem przeze mnie uczestnictwa w posiedzeniach Łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji, a z czasem również udziału w Krajowych Zjazdach PTHM. Zaowocowało to opublikowaniem kilku prac (np. Szczepańska B., 2007, *Czasopiśmiennictwo pedagogiczne i medyczne jako źródło do badań nad historią higieny szkolnej w Drugiej Rzeczypospolitej*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, t. 70, s. 145 – 147; Szczepańska B., 2010, *Działalność lekarzy na rzecz higieny szkolnej na łamach czasopism medycznych i pedagogicznych II Rzeczypospolitej* [w:] Supady J. (red.), *Szkice z historii medycyny*, Łódź, s. 553-559). Natomiast zaangażowanie się

w prowadzone w Katedrze Historii Wychowania i Pedagogii badania prasoznawcze pod kierunkiem dr hab. Grzegorza Michalskiego i dr hab. Iwony Michalskiej dało mi szansę rozstrzygnięcia dylematów metodologicznych, które pojawiły się po wstępnej kwerendzie archiwalnej i bibliotecznej, a wynikały ze specyfiki bazy źródłowej związanej z problematyką styku szkoły i medycyny w Drugiej Rzeczypospolitej (np. Szczepańska B., 2010, *Szkoła, uczeń, nauczyciel na łamach „Warszawskiego Czasopisma Lekarskiego” w latach 1924-1939* [w:] Michalska I., Michalski G. (red.) *Czasopiśmiennictwo okresu Drugiej Rzeczypospolitej jako źródło do historii edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 43-52). Moje zainteresowanie higieną szkolną w II Rzeczypospolitej ewoluowało. Konieczne okazało się zarówno sięgnięcie głębiej w przeszłość, by przedstawić genezę tego zagadnienia (np. Szczepańska B., 2005, *Działalność lekarzy w zakresie higieny szkolnej na terenie Łodzi do I wojny światowej*, „Forum Edukacyjne Wyższej Szkoły Informatyki w Łodzi” nr 2, s. 14 – 24). Wyłonił się również niedostrzegany wcześniej obszar zagranicznych inspiracji dla kultury zdrowotnej polskiej szkoły (np. Szczepańska B., 2013, *Zagraniczne inspiracje dla kultury zdrowotnej szkoły polskiej na łamach czasopism medycznych i pedagogicznych w Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Addenda do dziejów oświaty. Z badań nad prasą Drugiej Rzeczypospolitej*, red. nauk. Michalska I., Michalski G., Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 175-193) oraz współpracy międzynarodowej w dziedzinie higieny szkolnej – zarówno w okresie przed I wojną światową, jaki i w badanym przedziale czasowym (np. Szczepańska B., 2012, *Międzynarodowe kontakty lekarzy polskich jako źródło inspiracji dla higieny szkolnej w II Rzeczypospolitej Polskiej/Internationale Kontakte der polnische Ärzte als Inspirationsquelle für die Schulhygiene in der Zweiten Polnischen Republik* [w:] *Medycyna i technologia/Medizin Und Technologie* pod red. Magowskiej A. i Drossa F., Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, s. 188-200).

Równoległe z prowadzeniem badań dotyczących higieny szkolnej zajmowałam się również penetracją nowych obszarów dociekań naukowych, co wyraziło się w uczestnictwie w międzynarodowym projekcie badawczym dotyczącym kształcenia „trudnych czytelników” w wieku dojrzewania, a wiązało z pobudzeniem mojej ciekawości poznawczej pedagogiką biblioteczną w ujęciu

H. Radlińskiej. Decydując się na udział w projekcie ADORE, realizowanym w ramach programu badawczego SOKRATES, kierowałam się chęcią podjęcia współpracy w środowisku międzynarodowym i nadzieją na doskonalenie komunikacji w zakresie języka angielskiego w odniesieniu do aparatu pojęciowego pedagogiki. Wobec coraz bardziej niepokojących danych przynoszących przez raporty dotyczące czytelnictwa w Polsce interesowało mnie także jakie działania podejmowane są na rzecz kształtowania nawyków czytelniczych młodego pokolenia w innych krajach europejskich – z uwzględnieniem kontekstu socjokulturowego. Uczestnictwo w projekcie zaowocowało publikacjami o charakterze przyczynkarskim, dotyczącą innowacyjnych rozwiązań z zakresu promowania czytelnictwa w trzech wybranych krajach europejskich, w których odbyłam wizyty studyjne (np. Szczepańska B., 2013, *Działania bibliotek na rzecz kultury czytelniczej dzieci i młodzieży. Wybrane przykłady w Szwajcarii, we Włoszech i w Finlandii* [w:] *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży na początku XXI wieku. Szkice bibliologiczne*, red. nauk. Antczak M., Brzuska-Kępa A., Walczak-Niewiadomska A., Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź , s. 277-294; Bilski D., Szczepańska B., 2010, *Key Element No. 8: Community Support* [w:] Garbe Ch., Holle K., Weinhold S. (Eds.), *ADORE – Teaching Struggling Adolescent Readers in European Countries*, PETER LANG. Internationaler Verlag der Wissenschaften, s. 161-167).

W czasie prac badawczych realizowanych w międzynarodowym zespole nawiązałam kontakty z zagranicznymi ośrodkami naukowymi . W jednym z nich (Fachhochschule Nordwestschweiz) w ramach programu rozwoju Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego (EDUKACJA-REGIONY-REGIONALIZACJA) odbyłam staż naukowy, który dotyczył szerokiego spektrum zagadnień, wykraczającego poza problematykę promowania czytelnictwa. Po pierwsze wpłynął na poszerzenie i pogłębienie wiedzy na temat dorobku pedagogicznego Jana Henryka Pestalozziego (badania w Pestalozzianum i we współczesnych placówkach pestalozziańskich), co przedstawiłam w oddanym do druku artykule pt. *Trwanie i kontynuacja dziedzictwa Jana Henryka Pestalozziego we współczesnej Szwajcarii*. Innym wątkiem w podjętych poszukiwaniach było zapoznanie się z założeniami i praktyczną realizacją koncepcji kształcenia nauczycieli oraz badaniami prowadzonymi przez ośrodek goszczący mnie

w obszarze edukacji wielokulturowej. Referat na ten temat przedstawiłam na VIII Zjeździe Pedagogicznym (Sekcja 42 – EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA, Beata Szczepańska: *Wielokulturowość – wybrane przykłady inkluzji na przykładzie Szwajcarii*). Dokonałam również porównania polskich i szwajcarskich programów kształcenia na kierunkach pedagogicznych. Jestem w trakcie przygotowywania zainspirowanego tymi badaniami artykułu dotyczącego możliwości edukacyjnych zajęć z historii wychowania realizowanych w środowisku wielokulturowym.

Ważnym aspektem mojego rozwoju naukowego było stałe samokształcenie oraz przedstawianie wyników swoich badań w środowisku naukowym – począwszy od macierzystej uczelni, poprzez inne polskie ośrodki akademickie oraz zagraniczne. Poza terytorialnym rozszerzaniem zakresu mojej współpracy naukowej, następowało również jej pogłębianie również poprzez kontakty wykraczające poza moją dyscyplinę naukową. Brałam udział w wielu konferencjach, warsztatach i seminariach, co pozwoliło mi doskonalić swój warsztat poprzez weryfikację własnych pomysłów oraz inspirować się wynikami przemyśleń i poszukiwań innych badaczy.

Obszary naukowych poszukiwań, jakimi planuję zajmować się w przyszłej pracy badawczej można byłoby odnieść do czterech grup problemowych. Na gruncie lokalnym – w ramach fenomenu Łodzi jako miasta wielu kultur - chciałabym podjąć badania dotyczące integracji i segregacji w działalności społeczno-oświatowej zrzeszeń, stowarzyszeń i organizacji mniejszości religijnych w okresie II Rzeczypospolitej. W wymiarze międzynarodowym wstępnie już przeze mnie rozpoznane (zwłaszcza w czasie stażu naukowego w Szwajcarii) kierunki badań dotyczą współpracy międzynarodowej w dziedzinie teorii i praktyki edukacyjnej w I połowie XX wieku. Wyzwania współczesności związane z zagrożeniem pokoju i koniecznością edukacji dla pokoju inspirują mnie do podjęcia próby retrospektywnego spojrzenia na te zagadnienia, co stanowi pewien powrót do wątku tylko nieznacznie zaznaczonego w mojej dotychczasowej aktywności badawczej. Podjęłam również przygotowania do eksploracji zagadnienia promowania czytelnictwa w różnych grupach wiekowych, a więc wykraczając poza to zagadnienie, wcześniej już zgłębiane w badaniach międzynarodowych w odniesieniu do czytelników w wieku adolescencji.

Prowadzona przeze mnie przez ponad 25 lat działalność dydaktyczna obejmowała prowadzenie zajęć w takich formach jak : ćwiczenia, wykłady, konwersatoria seminaria z następujących przedmiotów: *historia wychowania i myśli pedagogicznej, pedeutologia, wprowadzenie do pedagogiki, praktyki śródroczne w szkole i w przedszkolu, projektowanie pedagogiczne, instytucjonalna organizacja procesu kształcenia, pedagogika, pedagogika z elementami dydaktyki, seminarium licencjackie, seminarium magisterskie, konwersatorium kierunkowe w języku angielskim*. Prowadzenie zajęć z przedmiotów *praktyki śródroczne w szkole i w przedszkolu* oraz *instytucjonalna organizacja procesu kształcenia* umożliwiło mi nawiązanie łączności z nauczycielami i przygotowanie wystąpienia na potrzeby projektu służącego wspieraniu kształcenia praktycznego nauczycieli (Projekt „PROFESJONALNY NAUCZYCIEL WCZESNEJ EDUKACJI. Poznać. Zrozumieć. Doświadczyć”); organizatorzy: Uniwersytet Łódzki, Unia Europejska- Europejski Fundusz Społeczny; referat: *Kształcenie praktyczne nauczycieli szkół powszechnych w Polsce dwudziestolecia międzywojennego jako źródło refleksji dla współczesności*). Byłam także promotorem blisko stu prac magisterskich i ponad stu prac licencjackich. Pod moim kierunkiem powstają najczęściej prace o charakterze monografii pedagogicznych, w których obok realizacji celów poznawczych zwracana jest szczególna uwaga na cele praktyczne, przekładające się na możliwość formułowania programów optymalizacji działalności badanych placówek oświatowo-wychowawczych.

Zarówno w pracy naukowo - badawczej , jak dydaktycznej ważne są dla mnie wartości współdziałania i utylitaryzmu. Stąd też mój udział w badaniach zespołowych, jak i stosowanie pracy grupowej w czasie prowadzonych przeze mnie zajęć dydaktycznych. Przywiązując wagę do implementacji wyników badań naukowych w dziedzinę praktyki, zwracam uwagę na to, aby zarówno prowadzone przeze mnie badania, jak i prace powstające pod moim kierunkiem okazywały się pożytecznymi dla wzbogacania i rozwoju praktyki edukacyjnej.

6. Inne osiągnięcia o charakterze naukowo-badawczym, dydaktycznym i innym zostały przedstawione w „Wykazie opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki”, stanowiącym treść załącznika 4. do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego.

Beata Szczepaniak